

Infobestand etappe 12 Kloosterpad Groningen Groningen- Leek

Groningen.

Voor de route door de binnenstad is een speciale infobestand beschikbaar gekoppeld aan de rondwandeling door de binnenstad.

Stadspark

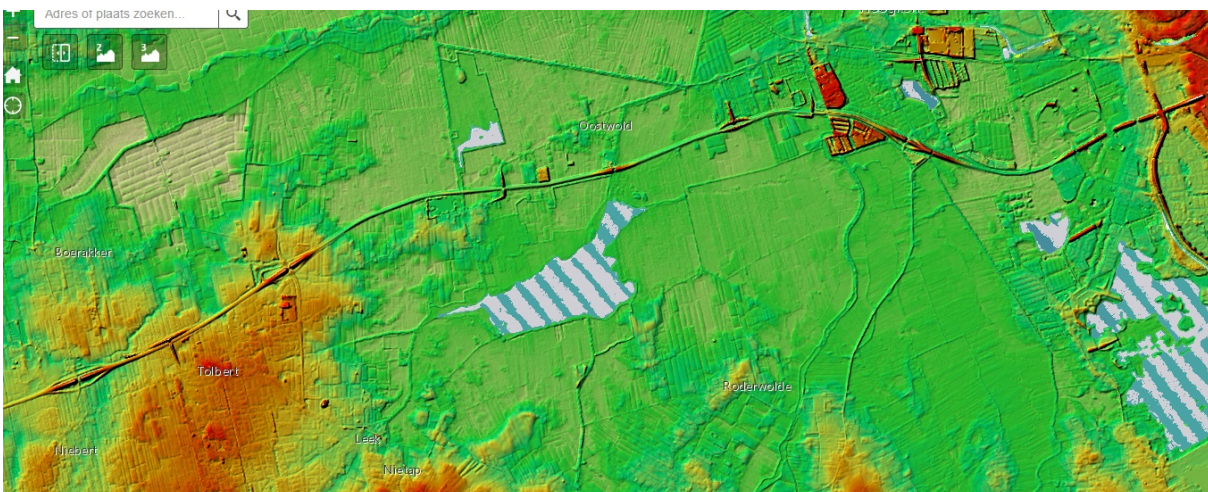
Dat we vandaag de dag gratis en voor niets onze benen mogen strekken in de 140 hectare die het Stadspark telt, hebben we te danken aan wijlen Jan Evert Scholten. De beste man woonde in Groningen en behoorde in 1892 tot een van de meest vermogende Hollanders. Gul als hij was schonk hij de Stadgers in 1913 een grote lap grond met als doel: een openbaar park waar eenieder terecht kan voor sport, plezier en ontspanning. Toch heeft het heel wat voeten in de aarde gehad. Landschapsarchitect Leonard Springer werd ingevlogen om het geheel vorm te geven, en samen met de Groningse directeur van gemeentewerken J.A. Mulock Houser bedachten ze een plan om het braakliggend terrein om te toveren tot wonderlijk natuurpark, geheel in Engelse landschapstijl.

De officiële opening vond plaats op 19 mei 1926 in het Stadsparkpaviljoen. Helaas heeft Jan Evert het niet mogen meemaken. Hij stierf in 1918. Elf jaar naar de opening werd het imposante monument aan het einde van de Concourslaan geplaatst.

Peizermade.

Peizermade is in het midden van de 19e eeuw ontstaan op een zandrug in het midden van drassige landerijen tussen Peize en Groningen. Oorspronkelijk waren de Peizer- en Eeldermeden een zeer nat gebied dat in het najaar en in de winter regelmatig onder water stond. Na de aanleg van de weg tussen Peize en Groningen (rond 1885) werd de situatie verbeterd. Groningen. De naam Peize duidt op moerasrand en made duidt op weidegrond en of hooiland.

Onlanden.

U ziet hier de

hoogtekaart van het gebied van de etappe maar dan met een schaduwefect. Het roder hoe hoger het gebied ligt en hoe blauwer hoe lager het gebied ligt. Groningen (helemaal rechtsboven) ligt hoog op de uitloper van de Hondsrug. Een groot deel van de etappe gaat door het Natuurgebied de Onlanden.

De Onlanden.

Op de grens van Drenthe en Groningen daar is het 2500 ha grote natuur- en waterbergingsgebied De Onlanden te vinden. Ingeklemd tussen het Drentse zand en de Groninger klei ligt hier een laagveengebied, waar van oudsher het water uit de Drentse beken zich verzamelde, alvorens via de Lauwers en het Reitdiep door te stromen naar de Waddenzee. In vroeger tijden was deze 'Kop-van-Drenthe' en het aangrenzende deel van Groningen één groot veenmoeras, echt Onland. Niemand kon er door en ook voor de landbouw was het ongeschikt. Pas in de Middeleeuwen werd begonnen met de eerste pogingen het gebied te ontwateren.

Stichting Pelgrimeren in Groningen www.spig.nl

E: pelgrimage@spig.nl 't Oldehof 49 9951 JX Winsum

KvK 66778166 BTW nr. 8566.94.034 Bankrekening NL25.RBRB.0943.5716.42

Langzaam slaagde men erin het waterpeil omlaag te brengen en stapje voor stapje kon het gebied in gebruik genomen worden. Eerst alleen 's zomers en vanaf de 19e eeuw het hele jaar door, al bleef het in de winter toch vooral Onland. Nog halverwege de vorige eeuw stond het laagveengebied 's winters soms helemaal blank en stroomde het water over de weg tussen Peize en Groningen.

De afgelopen eeuw is het laagveengebied volledig in gebruik geweest als weidegebied. Weidevogels en ganzen hebben hiervan geprofiteerd en waren er in grote aantallen te vinden. Het gebied werd opgenomen in de EHS en natuurbeherende organisaties kochten grote stukken ervan aan. Natuurmonumenten vooral in de Peizer- en Eeldermeden, Staatsbosbeheer rond het Leekstermeer en het Groninger Landschap aan de (Groninger) noordkant van het meer.

Nu is het veenweidegebied terug gegeven aan de natuur. De Drentse beken stromen er weer doorheen en er kan zich opnieuw een moeras ontwikkelen met natuurlijk wisselende waterstanden. Het resultaat van de verandering is al goed te zien. De natuur heeft snel ingespeeld op de verandering en de eerste resultaten zijn boven verwachting. De toekomst van dit natuurgebied ziet er hoopvol uit. Over een poosje zullen er misschien ook weer Bevers en Otters in De Onlanden voorkomen.

Matslootgebied

Tot voor kort was het een veenweidegebied, maar nu vormt de voormalige Matslootpolder de kern van het doorstroommoeras van De Onlanden. Het gebied wordt doorsneden door twee slenken, die het water van het Peizer- en Eelderdiep naar het Leekstermeer voeren. Dit water krijgt de kans om vrij het gebied in te stromen en grote delen onder water te zetten. Van de kenmerkende veenweidepercelen zal al snel niet veel meer terug te vinden zijn, maar de wegen en bosjes blijven bestaan. De Matsloot, een oude afwatering, is één van de slenken. De andere slenk, met twee takken, is dwars door het gebied gegraven. De kade van het Peizerdiep is grotendeels verwijderd om een goede instroom van het water mogelijk te maken. De wegen Hooiweg en Roderwolderdijk zijn verhoogd, zodat ze ook bij hoge waterstand als weg of fietspad bruikbaar blijven. De Onlandse Dijk is niet verhoogd en zal dus bij hoge waterstanden onder water verdwijnen. De historische broekbosjes Klein- en Groot Waal zijn intact gelaten. Wel zullen ze veel natter worden. De natuur profiteerde direct van de vernatting. Het Matslootgebied is zeer geschikt voor water- en moerasvogels, voor amfibieën en vissen, voor libellen en misschien ook voor de Bever en Otter. De dynamiek van het stijgende en zakkende water geeft iets extra's aan het moeras. Hierdoor zal het elk jaar weer anders zijn in het Matslootgebied. Wordt het een droog jaar met goede mogelijkheden voor Kwartelkoning en uitbreidende muizenpopulaties? Of wordt het erg nat, waardoor Porseleinhoen, Roerdomp en libellen de kans krijgen?

Behalve de natuur is ook de historie een belangrijk element in het Matslootgebied. In het gebied liggen veel Veenterpen; overblijfselen van bewoning in de Middeleeuwen. Hoog zijn de terpen niet. Vaak zijn ze alleen te herkennen aan de andere vegetatie die er groeit. Een aantal terpen is nu afgedekt met een extra laag grond om de archeologisch interessante inhoud te beschermen tegen de mogelijke invloed van met name Rietwortels. De Roderwolderdijk was lange tijd de enige weg vanuit dit deel van Drenthe naar de stad Groningen. Bij Hoeve Eiteweert (vroeger een herberg) kon men per boot de samenvloeiing van Peizer- en Eelderdiep, het Koningsdiep, oversteken. Ook het Groot Waal is honderden jaren oud. Dit Elzenbroekbos is ontstaan op een zeer natte plek in het gebied, waar veel kwel optreedt. Vroeger werd het gebruikt als hakhoutbos. Nu is het o.a. een belangrijke vindplek van de Zeggekorfslak.

Sandebuurt

In de zuidoosthoek van het Leekstermeergebied ligt een uitloper van het Drentse zand. Het buurtschap Sandebuurt heeft daaraan haar naam te danken. Het terrein ligt hier zichtbaar hoger dan de omgeving. Dit gebied valt dan ook grotendeels buiten de waterberging. Alleen het deel ten oosten van de Rodervaart staat in open verbinding met het Leekstermeer en fungeert dus als meebewegende waterberging. Samen met de Achtersteweg in Roderwolde behoort de bebouwing bij Sandebuurt tot de oudste bewoonde delen van Roderwolde. In het verleden stond de kerk van het dorp op de begraafplaats ten oosten van Sandebuurt. Deze kerk is afgebroken, maar de begraafplaats ligt nog mooi midden in het land. Bij Sandebuurt is in een weiland één van de oudste bossen van Nederland teruggevonden. Het gaat om een gemengd loof- en naaldbos, dat hier zo'n 8000 jaar geleden groeide. Een aantal van de boomstronken die uit de grond kwamen, is bij dorpelingen in de tuin terug te vinden. En de rest? Tja.. Voor ganzen zijn de polder van Roderwolde en de Goltboeren

belangrijke foerageergebieden. Vanaf november is de kans groot dat hier Kolganzen en Brandganzen te zien zijn. De boerderijen in het gebied geven onderdak aan meerdere Kerkuilenparen.

De Zuidwesthoek

In de polders die ten zuidwesten van het Leekstermeer liggen is de inrichting als waterberging al sinds maart 2011 klaar. De dijken om de berging zijn aangelegd, de grond voor een groot deel afgeplagd, de sloten deels gedempt en op twee plaatsen is een gat gemaakt in de dijk tussen de Bolmert en het Leekstermeer. Hierdoor staat het water in de berging net zo hoog als in het Leekstermeer. Een deel van het terrein zal permanent nat blijven, een ander deel is, bij normale waterstanden, drassig of blijft droog. Het natte terrein trekt veel vogels aan. In het voorjaar van 2011 waren er bijvoorbeeld 250 Grutto's, 300 Kemphanen en honderden eenden van 10 verschillende soorten te zien. Hoe de natuur zich in dit deel van De Onlanden verder gaat ontwikkelen is afwachten en is ook afhankelijk van de waterstanden in de verschillende seizoenen. Zo zal er misschien elk jaar weer wat anders te beleven zijn.

Leekstermeer

Het grootste open wateroppervlak (175 ha) in De Onlanden is, onder normale omstandigheden, het Leekstermeer. Via de slenken stroomt vrijwel al het water uit de noord-Drentse beken hier naartoe, alvorens naar het noorden weg te stromen. Daarmee is het Leekstermeer de spil in de waterhuishouding van De Onlanden. Waarschijnlijk heeft het meer een natuurlijke oorsprong en was het ook in de tijd dat het hele gebied nog één groot laagveenmoeras was (tot in de middeleeuwen) al open water. Vroeger werd het Leekstermeer ook Zulthmeer genoemd. Volgens sommige bronnen een verwijzing naar zout dat door overstromingen vanuit de Waddenzee in het veen werd afgezet.

Van oudsher is het Leekstermeer een belangrijke pleisterplaats voor watervogels, zoals ganzen en eenden. Maar ook de Otter kwam er tot in de jaren 70 van de vorige eeuw nog voor. Tegenwoordig wordt het meer vooral zomers zo druk bevaren dat de natuur het er moeilijk heeft. Toch bieden de brede rietoevers aan de zuid- en oostkant van het meer nog zoveel dekking dat vogels als Bruine Kiekendief, Rietzanger en af en toe de Roerdomp er tot broeden komen. In het voorjaar komen Zwarte Sterns graag voedsel zoeken boven het meer. Soms zit daar ook een Witvleugelstern of Dwergmeeuw tussen. Ook de Visarend is een doortrekkende gast.

Zwarte stern.

Kenmerken

- Het verenkleed is donkergrijs van kleur
- De poten zijn roodbruin gekleurd
- De snavel is geheel zwart
- De ondervleugel is lichtgrijs
- De onderstaartdekveren zijn wit van kleur

De zwarte stern is de donkerste stern die in Nederland

voorkomt. Met name in het zomerkleed vallen de donkere

kop en buik op. In het winterkleed is de vogel lichter gekleurd en is dan het beste te herkennen aan een zwarte vlek op de zijborst. Het voedsel van de zwarte stern bestaat uit insecten en larven van insecten, maar ook kleine vissen worden gegeten. De vogel vliegt tijdens het foerageren laag over het water en doet in de vlucht denken aan een zwaluw. De vogel broedt op verschillende plaatsen in Europa, waaronder in Nederland, in moerassen en andere gebieden met ondiep water. Het nest wordt op een beschutte plaats gebouwd van rottende plantenresten en staat vaak gedeelte onder water. Tijdens de trek doen veel vogels Nederland aan, waarbij de vogels ook te zien zijn in meer open water. De broedpopulaties van Europa zijn de laatste decennia sterk in aantal achteruit gegaan.

In de nazomer slapen er regelmatig ruim honderdduizend Spreeuwen in de rietkragen van het Leekstermeer. Het is altijd een spectaculair gezicht om de enorme zwermen vogels boven het meer te zien 'dansen'. In de winter is er minder vaarverkeer op het meer, waardoor er meer watervogels, zoals Brilduikers en Grote Zaagbekken, te zien zijn. 's Winters dient het Leekstermeer ook regelmatig als slaapplek voor duizenden meeuwen en soms ook nog voor Kolganzen.